

**Wiedza o społeczeństwie**  
**Poziom rozszerzony**

Listopad 2008

**Zasady oceniania:**

- za rozwiązanie zadań z arkusza na poziomie rozszerzonym można uzyskać maksymalnie 50 punktów (część I – 20, część II – 10, część III – 20),
- model odpowiedzi uwzględnia jej zakres merytoryczny, ale nie jest ścisłym wzorem sformułowania (poza odpowiedziami jednowyrazowymi i do zadań zamkniętych); uznaje się każdą inną pełną i poprawną merytorycznie odpowiedź, przyznając za nią maksymalną liczbę punktów,
- za odpowiedzi do poszczególnych zadań przyznaje się wyłącznie pełne punkty,
- za zadania otwarte, oceniane w skali 0–1, punkt przyznaje się wyłącznie za odpowiedź w pełni poprawną,
- za zadania, za które można przyznać więcej niż jeden punkt, przyznaje się tyle punktów, ile prawidłowych elementów odpowiedzi przedstawił zdający,
- jeśli podano więcej odpowiedzi (argumentów, cech itp.) niż wynika z polecenia w zadaniu, ocenie podlega tylko tyle kolejnych odpowiedzi (liczonych od pierwszej), ile jest wymaganych w poleceniu,
- jeżeli podane w odpowiedzi informacje (również dodatkowe) świadczą o zupełnym braku zrozumienia omawianego zagadnienia i zaprzeczają logice udzielonej odpowiedzi, odpowiedź taką należy ocenić na zero punktów.

| Zadanie | Oczekiwane odpowiedzi                    | Zasady przyznawania punktów              | Punkty za zadanie |
|---------|------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------|
| 1.      | d                                        |                                          | 1 pkt             |
| 2.      | d                                        |                                          | 1 pkt             |
| 3.      | b                                        |                                          | 1 pkt             |
| 4.      | d                                        |                                          | 1 pkt             |
| 5.      | 1. C, 2. E, 3. D, 4. B                   | 1 pkt za wszystkie prawidłowe odpowiedzi | 1 pkt             |
| 6.      | 1. C, 2. D, 3. A, 4. B                   | 1 pkt za wszystkie prawidłowe odpowiedzi | 1 pkt             |
| 7.      | A. fałsz, B. prawda, C. prawda, D. fałsz | 1 pkt za wszystkie prawidłowe odpowiedzi | 1 pkt             |

| Zadanie |    | Oczekiwane odpowiedzi                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Zasady przyznawania punktów                                                              | Punkty za zadanie |
|---------|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| 8.      |    | A. prawda, B. prawda, C. fałsz, D. fałsz                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 1 pkt za wszystkie prawidłowe odpowiedzi                                                 | 1 pkt             |
| 9.      |    | Etap I – socjalizacja pierwotna – odbywa się w dzieciństwie w wyniku kontaktów z rodzicami i rówieśnikami, których zachowania jednostka naśladuje<br>Etap II – socjalizacja wtórna – odbywa się w późniejszym czasie i trwa do końca życia, dokonuje się pod wpływem instytucji społecznych; jednostka ma duży wpływ na kształtowanie samego siebie | 1 pkt za nazwanie etapów i 1 pkt za ich prawidłowe opisanie                              | 2 pkt             |
| 10.     | 1. | Islandia, Liechtenstein, Norwegia, Szwajcaria                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 1 pkt za wymienienie wszystkich państw                                                   | 2 pkt             |
|         | 2. | Europejski Obszar Gospodarczy (ewentualnie wspólny rynek)                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 1 pkt za prawidłową odpowiedź                                                            |                   |
| 11.     |    | Grupa pierwotna<br>np.: rodzina, grupa rówieśnicza, związek wyznaniowy, naród, grupa sąsiedzka<br>Grupa wtórna<br>np.: partia polityczna, związek zawodowy, organizacje i stowarzyszenia społeczne, instytucje państwowe                                                                                                                            | 1 pkt za podanie właściwych nazw grup społecznych i 1 pkt za podanie po dwóch przykładów | 2 pkt             |
| 12.     | 1. | A. sejmik wojewódzki<br>B. wójt, burmistrz lub prezydent (miasta)                                                                                                                                                                                                                                                                                   | po 1 pkt za każdą prawidłową odpowiedź                                                   | 3 pkt             |
|         | 2. | czynne prawo wyborcze – od 18 lat<br>bierne prawo wyborcze – od 18 lat                                                                                                                                                                                                                                                                              | 1 pkt za prawidłową odpowiedź                                                            |                   |
| 13.     |    | A. Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu (ewentualnie Północnoamerykański Układ o Wolnym Handlu)<br>B. Rada Europy<br>C. Unia Afrykańska                                                                                                                                                                                                        | po 1 pkt za każdą prawidłową odpowiedź                                                   | 3 pkt             |
| 14.     |    | A. Wolność wyznania (wolność myśli, sumienia i religii, zmiany swej religii lub przekonań, wolność manifestowania swej religii lub przekonań) [art. 18 deklaracji]<br>B. Prawo do azylu (w razie prześladowania prawo do ubiegania się o azyl i korzystania z niego w innych krajach) [art. 14 deklaracji]                                          | po 1 pkt za każdą prawidłową odpowiedź                                                   | 2 pkt             |
| 15.     | 1. | Król Anglii Jan bez Ziemi w 1215 r.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 1 pkt za prawidłową odpowiedź                                                            | 2 pkt             |
|         | 2. | Wolność osobista rozumiana jako zakaz aresztowania poddanego oraz odbierania mu majątku bez wyroku sądowego.<br>Wolność osobista jako prawo do swobodnego przekraczania granic królestwa.                                                                                                                                                           | 1 pkt za prawidłową odpowiedź                                                            |                   |

| Zadanie |    | Oczekiwane odpowiedzi                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Zasady przyznawania punktów                                                                                | Punkty za zadanie |
|---------|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| 16.     |    | <p>Tekst A<br/>           Artykuły: 2, 32<br/>           Orzeczenie: Ustawa <b>zgodna</b> z konstytucją, z zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz zasadą równości (nakazu respektowania chrześcijańskiego systemu wartości nie należy interpretować jako nakazu propagowania tego systemu. W chrześcijańskim systemie wartości są zawarte zasady etyki kręgu kultury śródziemnomorskiej, bliskie społeczności europejskiej, w tym i polskiej).</p> <p>Tekst B<br/>           Artykuły: 38, 68<br/>           Orzeczenie: Ustawa <b>niezgodna</b> z konstytucją, z zasadą prawnej ochrony życia i zdrowia każdego człowieka (nie popełnia przestępstwa aptekarz, który z powodu awarii kasy fiskalnej sprzeda lek bez zarejestrowania tego faktu).</p> | 1 pkt za właściwe wskazanie co najmniej jednego artykułu do każdej ze spraw i 1 pkt za właściwe orzeczenie | 2 pkt             |
| 17.     | 1. | 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 17                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 1 pkt za wskazanie wszystkich artykułów                                                                    | 2 pkt             |
|         | 2. | Tak, ponieważ Federacja Rosyjska jest członkiem Rady Europy, a członkowie tej organizacji ratyfikowali wymienioną konwencję.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 1 pkt za prawidłową odpowiedź wraz z uzasadnieniem                                                         |                   |
| 18.     |    | Prawa pozytywne dają prawom człowieka lepszą ochronę, ponieważ towarzyszą im dostępne każdemu obywatelowi mechanizmy ochrony w postaci skargi do sądu lub specjalnego trybunału.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 1 pkt za prawidłową odpowiedź wraz z uzasadnieniem                                                         | 1 pkt             |
| 19.     |    | <p>W badanym okresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wzrost z 42 do 49% (o 7 pkt procentowych) odsetek osób, które uważają, że demokracja i prawa człowieka są zagrożone;</li> <li>– zmalał z 47 do 38% (o 9 pkt procentowych) odsetek osób, które uważają, że demokracja i prawa człowieka nie są zagrożone;</li> <li>– wzrost z 11 do 13% (o 2 pkt procentowe) odsetek osób, które nie mają zdania na ten temat.</li> </ul> <p>Należy uznać poprawną odpowiedź, jeżeli uczeń ustosunkuje się do sondażowych odpowiedzi bez łączenia ich w głosy „zgadzam się” i „nie zgadzam się”.</p>                                                                                                                                                      | 1 pkt za podanie co najmniej dwóch tendencji i właściwą interpretację wyników badań                        | 1 pkt             |
| 20.     |    | <b>Temat 1.</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <b>Punkty za poszczególne części zadania</b>                                                               | 20 pkt            |
|         |    | <p>A. Przedstawienie etapów kształtowania się praw człowieka w:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– starożytności,</li> <li>– średniowieczu,</li> <li>– nowożytności,</li> <li>– czasach najnowszych.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 8 pkt (po 2 pkt za odniesienie się do każdej epoki)                                                        |                   |
|         |    | <p>B. Omówienie uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka, ze wskazaniem na odpowiednie instytucje ONZ, np. Radę Praw Człowieka, komitety traktatowe, Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 3 pkt (po 1 pkt za omówienie roli każdej instytucji)                                                       |                   |

| Zadanie | Oczekiwane odpowiedzi                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Zasady przyznawania punktów                                                                                    | Punkty za zadanie |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| 20.     | C. Omówienie europejskiego systemu ochrony praw człowieka na podstawie charakterystyki instytucji wybranych organizacji europejskich:<br>– Unii Europejskiej,<br>– Rady Europy,<br>– Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 3 pkt (po 1 pkt za omówienie roli każdej instytucji)                                                           |                   |
|         | D. Omówienie roli co najmniej dwóch organizacji pozarządowych stojących na straży przestrzegania praw człowieka.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2 pkt (po 1 pkt za opisanie jednej organizacji)                                                                |                   |
|         | E. Wykorzystanie dwóch materiałów źródłowych.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 2 pkt                                                                                                          |                   |
|         | F. Praca spójna kompozycyjnie.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 1 pkt                                                                                                          |                   |
|         | G. Stosowanie właściwej terminologii.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 1 pkt                                                                                                          |                   |
|         | <b>Temat 2.</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <b>Punkty za poszczególne części zadania</b>                                                                   | 20 pkt            |
|         | A. Przedstawienie trzech generacji praw człowieka z podaniem ich nazw i co najmniej po trzech przykładów praw:<br>I generacja – prawa osobiste i polityczne (człowieka i obywatela),<br>II generacja – prawa socjalne, ekonomiczne i kulturalne (społeczne, gospodarcze i kulturalne),<br>III generacja – prawa kolektywne (zbiorowe).                                                                                                                                                                                                                                                  | 6 pkt (po 1 pkt za nazwanie każdej generacji praw i po 1 pkt za podanie co najmniej po trzech przykładów praw) |                   |
|         | B. Opis pięciu różnych aktualnych przykładów naruszania praw człowieka, np.:<br>– łamanie praw kobiet do równego traktowania w krajach muzułmańskich (głównie w Afryce),<br>– stosowanie kary śmierci (ChRL, USA, Iran i in.),<br>– stosowanie tortur (USA – Guantanamo),<br>– dyskryminacja rasowa w RPA (dyskryminowanie białej mniejszości),<br>– dyskryminacja religijna w krajach Europy Zachodniej w zakresie zakazu używania symboliki religijnej w życiu publicznym (chusty i in.),<br>– łamanie wielu praw człowieka w Rosji (Czeczenia) (np. porwania, bezpodstawne areszty). | 10 pkt (po 2 pkt za opisanie każdego przypadku łamania innego prawa)                                           |                   |
|         | C. Wykorzystanie dwóch materiałów źródłowych.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 2 pkt                                                                                                          |                   |
|         | D. Praca spójna kompozycyjnie.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 1 pkt                                                                                                          |                   |
|         | E. Stosowanie właściwej terminologii.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 1 pkt                                                                                                          |                   |